

*Л. Л. Мацепура,
кандидат педагогічних
наук, доцент
О. І. Андрюхіна,
студентка факультету
української філології
Криворізький державний
педагогічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Мацепура Л. Л., Андрюхіна О. І. Особливості використання фразових дієслів в англійській мові.

Статтю присвячено фразовим дієсловом, особливостям їх утворення та вживання в англійській мові. Аналізується теоретичний матеріал, вказуються підходи до диференціації фразових дієслів за різними класифікаційними ознаками.

Ключові слова: фразове дієслово, ідіоматика, дієслово, прийменник, прислівник, типологія фразових дієслів, постпозитив, словосполуки, перехідні дієслова, неперехідні дієслова.

Мацепура Л. Л., Андрюхіна Е. И. Особенности использования фразовых глаголов в английском языке.

Статья посвящена фразовым глаголам, особенностям их образования и употребления в английском языке. Анализируется теоретический материал, указываются разные подходы к дифференциации фразовых глаголов по различным классификационным признакам.

Ключевые слова: фразовый глагол, глагол, переходные глаголы, непереходные глаголы, предлог, наречие, типология фразовых глаголов, постпозитив, словосочетания, идиоматика.

Matsepura L., Andryukhina O. The peculiarities of using phrasal verbs of English.

The article is devoted to the using of phrasal verbs, the peculiarities of their formation and using in English. The material characterizes the theoretical concepts of the topic, points out the different approaches to differentiation of phrasal verbs according to the different features of this classification. The article covers in detail the peculiarities of formation and the importance of using the phrasal verbs in English.

Key words: phrasal verb, idiomatic, verb, preposition, adverb, typology of phrasal verbs, postpositive, word conjunctions, transitive verbs, intransitive verbs.

Постановка проблеми. В англійській граматиці, а саме в морфології, ще з часів Нормандського завоювання Англії, близько XI століття, почала виокремлюватися особлива смислова одиниця — Phrasal verb — фразове дієслово. Цьому передували становлення французької мови як мови освітян, запозичення з грецької, латинської і, власне, французької. Тому не дивно, що з плином часу у розмовній мові вже англо-нормандців вкоренилися сотні англійських фразових дієслів з французькими, грецькими, латинськими коренями. Фразові дієслова в староанглійській мові творились за допомогою складання дієслів з семантикою дії і просторових прийменників. Наприклад: *Miss Long doesn't come back till the day before* — повертатися; *Elizabeth Bennet had been obliged, by the scarcity of gentlemen, to sit down for two dances* — сідати [7].

Згодом, пряме значення почало розмиватися: почали з'являтися додаткові відтінки значення фразових дієслів, вони набували зовсім іншого значення. Термін «фразове дієслово» вперше використав Л. П. Сміт у словнику «Words and Idioms» 1925 року у значенні часто вживаної характерної розмовної особливості англійської мови, яка висловлює більш точне значення з відтінком ідіоматичності [9, с. 108]. Вивченням фразових дієслів займалися багато зарубіжних і вітчизняних вчених: Дж. Ламонт, Д. Байбер, Ю. Жлуктенко, С. Гурський. Кембриджський словник дає нам таке тлумачення терміну «phrasal verb»: «a phrase consisting of a verb and adverb or preposition, which together function as a verb» — фраза, що складається з дієслова і прислівника чи прийменника, які функціонують разом як дієслово [3]. Найближчим до Кембриджського визначення є трактування значення фразових дієслів у зарубіжного науковця Дж. Поуві. На її думку, це ніщо інше, як «комбінація простого дієслова та адвербіального постпозитива, що представляє собою єдину семантичну і синтаксичну одиницю. Його можна замінити «простим» дієсловом, а це і підтверджує, що фразове дієслово є семантичною єдністю» [8, с. 16]. Український вчений-лінгвіст А. Ніколенко у своєму тлумаченні терміну робить акцент на семантичній значимості: «вони заповнюють пустоти в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити назви сторін діяльності, які пізнані людиною» [5, с. 31]. **Аналіз останніх досліджень і публікацій** з теми показав, щодо вивчення тлумачення даного терміну було присвячено багато уваги як у вітчизняній, так і в зарубіжній методичній літературі. Використання фразових дієслів, актуальний та цікавий матеріал, особливо для тих, хто бажає покращити знання мови, розширити свій словниковий

запас, удосконалити навички письма та говоріння. Тому недостатня розробленість і зумовлює **актуальність** теми нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Будь-який стиль і жанр допускає вживання фразових дієслів, проте вживаються вони головним чином у розмовній мові, що є цілком закономірним, оскільки першочергово саме народ почав створювати такі словосполучення. Вони мали синонімічні за значенням слова іншомовного походження: *come down* (спускатися, знижуватися) — *go down* (впасти, спускатися, понизитися); *come away* (піти з добрими почуттями) — *walk off* (піти, позбутися); *call out* (викрикувати) — *cry out* (кричати); *ride off* (поскакати, поїхати) — *set off* (вирушити); *make up* (виправдовуватися, придумувати, підготувати) — *think up* (видумати, придумати); *get up* (прокидатися, вставати) — *stand up* (вставати, виявлятися міцним).

Цілком логічно, що вслід за синонімічними зв'язками, виникли і антонімічні: *sit down* (сідати) — *stand up* (вставати); *walk off* (відходити) — *walk up* (підходити); *find out* (знайти) — *look up* (шукати); *draw back* (відійти) — *walk up* (підійти); *take away* (забирати) — *bring back* (віддати).

Ні в українській, ні в російській мовах немає достеменного аналогу англійським фразовим дієсловом. Якщо у слов'янських мовах засобом творення значенневих форм дієслова від одного кореня може виступати префікс, (наприклад: робити, зробити, підробити, відробити), то в англійській мові такими засобами творення є прийменник і прислівник. Значення утворених дієслів ми розуміємо несвідомо зіставляючи значення стрижневого дієслова зі значенням «particle», адвербіальною або прийменниковою частиною. Труднощі виникають тоді, коли значення двох частин не сходяться у єдиному значенні. Такі фразеологічні дієслова мають ідіоматичний характер та потребують окремого запам'ятовування. Такі сполучення можуть мати значення зовсім далекі від початкового значення власне дієслова, наприклад:

- *Take* — брати, заводити, привласнювати, проводити, поміряти.
- *Take after* — походити на (батьків, родичів).
- *Take apart* — розбирати, аналізувати, розкритикувати (насварити, відчитати кого-небудь).
- *Take aside* — відвести в сторону, відкликати (для розмови).
- *Take away* — прибирати, забирати, відбирати; віднімати, віднімати.

- *Take up* — піднімати; приймати (виклик); братися за щось, займатися чимось; зустрічатися з ким-небудь.

Питанням класифікації фразових дієслів займалися багато вчених, в тому числі С. Григор'єв й І. Анічков. Фразові дієслова диференціюються за ознаками, які створюють відмінність з простим дієсловом.

О. Орловська, відштовхуючись від морфологічної природи позиції, виділяє такі групи фразових дієслів [6, с. 180]:

1) дієслово + прийменник. Після таких фразових дієслів завжди стоїть об'єкт з прямим додатком, вони є нероздільними. *Repeatedly calling off his attention* — викликати; *I have, therefore, made up my mind* — зробити; *Miss Lucases and the Miss Bennets should meet to talk over a ball* — поговорити. [7].

2) дієслово + прислівник. Дуже схожі з прийменниковими фразовими дієсловами. Диференціювати прислівникові фразові дієслова лише по додатку, який не є обов'язковим. *She got up* — вставати; *before the ladies ride off* — поскакати; *Both cried out against* — крикнути.

3) дієслово + прислівник + прийменник. Оскільки такі сполуки закінчуються на прийменник, після них завжди стоїть прямий додаток і такі сполуки є нероздільними. *He came down on Monday* — спускатися; *It wouldn't be a punishment to me to stand up with* — протистояти; *as soon he was out of the room* — вийти.

І. Зозуля наголошує, що розпізнавання фразових дієслів залежить від класифікації постдієслівних частинок. Тому вчена розподіляє їх за трьома категоріями [2, с. 117]:

1) категорія — частинки, які можуть бути тільки прийменниками: *after, at, for, from, like, to, with*;

2) категорія — частинки, які можуть бути тільки прислівниками: *away, back, forward, out*;

3) категорія — частинки, які можуть бути або прийменниками, або прислівниками: *about, by, down, off, over, round, under, up*.

Фразові дієслова відрізняються за перехідністю. Неперехідні дієслова неподільні, оскільки виступають без додатку. На противагу їм, перехідні дієслова подільні, що мотивовано наявністю додатку всередині або після фразового дієслова, залежно від частиномовного значення додатка. Якщо додаток виступає зворотом, то займає місце після всього дієслова, якщо займенником — між частинами дієслова.

Фразові дієслова наразі є часто вживаними у сучасній розмовній мові та є засобах масової інформації, кінематографі. Вони є надзвичайно динамічними і важливими у комунікації, оскільки їх сфера їх значень постійно розширюється (*pass off* — статися, збувати, підсовувати, видавати; *put forward* — пропонувати, пришвидшувати, висувати, переміщувати стрілки годинника; *turn away* — проганяти, обходити, відвертатися, відхиляти). Вони є вхожими навіть у сленг. Тому диференціація англійських фразових дієслів відбувається і на базі семантичних відношень між їх частинами. Значення постпозитива в неподільному комбінуванні дієслова і, власне, дієслова дає змогу виділити типи фразових дієслів [1, с. 37]:

1. Дієслівно-прислівникові комплекси, в яких постпозитив має своє первинне конкретно-просторове значення. Наприклад: *He leaves out half his words.* [7]

2. Поєднання, в яких значення дієслова має чітко виражений переносний (метафоричний) характер, у той час як другий компонент зберігає властивий прислівнику просторовий зміст, наприклад: *... and the gown which had been let down.*

3. Конструкції, в яких основних семантичних змін зазнає постпозитивний елемент, що набуває яскравого аспектуального наповнення. Серед аспектуальних відтінків можна виділити наступні:

- вираз початку виникнення дії (*Both cried out against*);
- вираз продовження дії (*Mr. Darcy looked up to walk up and down*); [7]
- вираз завершення, закінчення дії (*He soon find out that he had a different story to hear*);
- позначення повної вичерпності дії (*tire out*);
- вираз інтенсифікації дії (*I should take away your bottle directly*);
- вираз повторення дії (*read again*).

Науковець Т. Ніколаєва визначає ще один відтінок — перехід об'єкта з одного стану в інший або його переміщення. Сюди можуть бути віднесені і дієслова, семантичні значення яких заперечують перехід від руху до нерухомості або початок руху. А оскільки межі фразеологічних дієслівних груп дуже розмиті, ці дієслова можуть розцінюватись навіть як проміжна ланка [4, с. 151].

4. Значення фразових дієслів засноване на ідіоматизації обох частин, вмотивованість яких зберігається: *She instantly drew back.*

5. Фразові дієслова, що характеризуються максимальним ступенем ідіоматизації їхніх складових: *My daughters are brought up very differently.*

Висновки. Фразові дієслова — це особливий вид дієслова, не характерний для української мови, а тому важкозрозумілий для студентів при вивченні. З-поміж багатьох визначень цього мовного феномену, виділили ті, що на нашу думку, є найбільш точними та змістовними. Отже, фразове дієслово — це семантично єдина комбінація простого дієслова і постпозитива. Окрім того, фразові дієслова мають численні класифікації за різними ознаками: чи то семантичною єдністю, чи то подільністю, перехідністю або наявністю додатка. Фразові дієслова є динамічними сполуками, які досить активно використовуються у розмовній мові і переходять в сленг. Вживання їх є показником обізнаності в іноземній мові, а також змоги вільно спілкуватися англійською. Фразові дієслова є вельми важливими, оскільки передають додаткові відтінки дії, які прості дієслова описати не в змозі. Проте їх вивчення потребує багато зусиль в усвідомлюванні зв'язку частин, а можливо і в зачуванні, коли цей зв'язок осягнути не може.

Перспективи. Ознайомившись з особливостями використання, утворенням та класифікацією фразових дієслів, нами було вивчено та переглянуто багато наукової літератури, публікацій та спеціальних словників з теми нашої статті, а підбір класифікації та приклади утворення фразових дієслів можуть бути використані учнями старших класів, студентами мовних та немовних спеціальностей, а також вчителями спеціалізованих шкіл і всіма, хто прагне добре засвоїти та вдосконалити знання англійської мови.

Список використаної літератури

1. Дідо Н. Д. До питання вивчення фразових дієслів в англійській мові. *Сучасні дослідження з іноземної філології.* № 14. 2016. С. 34–39.
2. Зозуля І. Є. Критерії розмежування фразових і основних дієслів у сучасній англійській мові. *Вісник Донецького національного університету. Сер. Б: Гуманітарні науки.* № 1–2. Донецьк, 2015. С. 116–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdnug_2015_1-2_21
3. Кембриджский бесплатный словарь английского языка и тезаурус. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

4. Ніколаєва Т. М. Види фразових дієслів. *Закарпатські філологічні студії*. № 3. Ужгород, 2018. С. 149–154.
5. Ніколенко А. Г. Актуалізація семантичного аспекту фразових дієслів у процесі навчання англійської мови. *Іноземні мови*. № 4. 1999. С. 31–33.
6. Орловська О. В. Типологічна класифікація фразових дієслів у сучасній англійській мові. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. № 12. 2017. С. 180–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2017_12_46
7. Остен Д. Сборник произведений. Том 1. Москва, 1988. 750 с.
8. Povey J. Phrasal Verbs and How to Use Them. 1990. 176 p.
9. Смит Л. П. Фразеология английского языка. Переклад з англійської: М. Дрофа. 1998. 158 с.